

ЕТНОГРАФСКИ
ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

**Етнографског
института
САНУ**

LXIX(3)

Београд 2021.

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN**OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY****LXIX****No. 3***Chief Editor:*

Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Peter Finke, PhD (University of Zurich), prof. Karl Kaser, PhD (Karl-Franzens University, Graz), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Jana Pospíšilova, PhD (Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, Brno), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), corresponding member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Aleksandar Krelj, PhD (Institute of Ethnography SASA), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board:

Čarna Brković, PhD (University in Goettingen), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Sonja Radivojević (Institute of Ethnography SASA)

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXIX

свеска 3

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Карл-Францес Универзитет Грац), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк Институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Татиана Подолинска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Јана Поспишилова (Институт за етнологију, Чешка академија наука, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александар Крел (Етнографски институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет:

Др Чарна Брковић (Универзитет у Готингену), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд, професор у пензији), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирин (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Соња Радивојевић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2021.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher:
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектор:
Весна Смиљанић Рангелов

Превод:
Аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

На свом VII редовном скупу, одржаном 10. новембра 2021. године, чланови Одељења друштвених наука су на основу позитивних рецензија прихватили за штампу Гласник Етнографског института САНУ LXIX свеске 1, 2 и 3.

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Contents

I

Научни радови
Scientific Papers

- Тема броја: Култура „нове нормалности“. Локалне и глобалне перспективе** (ур. Весна Трифуновић и Иван Ђорђевић)
- Topic of the Issue: Culture of the “New Normal”. Local and Global Perspectives** (eds. Vesna Trifunović and Ivan Đorđević)
- Весна Трифуновић, Иван Ђорђевић*, Култура „нове нормалности“ – значење и употреба појма 519–530
- Vesna Trifunović, Ivan Đorđević*, Culture of the “New Normal” – Terminological Meaning(s) and Use(s)
- Stuart Blume*, Goodbye Global Health? 531–541
- Стјуарт Блум*, Збогом, глобално здравље?
- Desislava Pileva, Ivaylo Markov*, Counter-Urbanization and “Return” to Rurality? Implications of COVID-19 Pandemic in Bulgaria 543–560
- Десислава Пилева, Ивајло Марков*, Контраурбанизација и „повратак“ руралном? Импликације пандемије ковида 19 у Бугарској
- Nikola Lero*, COVID-19 as a Badiouian Event? A Global Insight Into Theoretical Interrogation of Žižek’s Pandemics 561–574
- Никола Леро*, Пандемија ковида-19 као бадјуовски Догађај? Глобални увид у теоријско испитивање Жижековог разумевања пандемије
- Ines Prica*, SARS-CoV-2: uspon i pad *hrvatskog scenarija*. Etnografija koronapolitika u hrvatskom upravljanju pandemijskom krizom 575–592
- Ines Prica*, SARS-CoV-2: Rise and Fall of the *Croatian Scenario*. An Ethnography of the Corona-Politics in the Croatian Pandemic Crisis Management
- Младен Стајић, Бојан Жикић, Марко Пишев*, Шумови у комуникацији: „двострука обавезаност“ током епидемије ковида 19 у Србији 593–608
- Mladen Stajić, Bojan Žikić, Marko Pišev*, Noises in Communication: “Double Bind” during the Epidemic of COVID-19 in Serbia

- Zona Zarić, Ivica Mladenović, The Pandemic: A Breeding Ground for Authoritarian Power Grabs* 609–623
- Зона Зарић, Ивица Младеновић, Пандемија: плодно тло за ауторитарно грабљење моћи*
- Биљана Анђелковић, Саша Недељковић, Епидемија као регулатор интерперсоналних односа: утицај комбиноване наставе на однос између ученика основне школе* 625–639
- Biljana Anđelković, Saša Nedeljković, The Epidemic as a “Regulator” of Interpersonal Relationships: the Impact of “Combined” Schooling on the Relationship among Primary School Students*
- Катарина М. Митровић, Заједно сами: могућности и ограничења зрелог заједничког становања током пандемије ковида 19* 641–656
- Katarina M. Mitrović, Together Alone: Opportunities and Limitations of Mature Coresidency during the COVID-19 Pandemic*
- Ana-Marija Vukušić, „Poludit, puknit i to je to...“ Pandemija koronavirusa i domovi za starije i nemoćne u Hrvatskoj* 657–673
- Ana-Marija Vukušić, “To Go Crazy, to Snap and That's it...” Coronavirus Pandemic and Nursing Homes in Croatia*
- Марина Мандић, Вирусна апокалипса: дискурси ширења и заустављања епидемије на примеру филмских наратива о зомбијима* 675–687
- Marina Mandić, Viral Apocalypse: Discourses of Spreading and Stopping Epidemic through the Example of Zombie Film Narrative*

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Sonja Radivojević, Ethnographic Journey into the Heart of Smartphone* 689–692
- Бранко Бановић, Градска свакодневица у прошлости: архивски рад и примарни извори у контексту антрополошких истраживања* 692–695
- Александар Крел, Модалитети и контексти етничке идентификације: случај Мостара и Сарајева 696–701
- Мирослава Лукић Крстановић, Социјализам у истраживачком фокусу: конструкт, факат и перцепција* 701–705

III

Прикази Reviews

- Светлана Турковић, Тихомир Р. Ђорђевић, Цигани у Србији.* 707–711
Етнолошка истраживања
- Сања Златановић, Tatiana Bužeková, Mágia a čarodejníctvo* 711–713
v etnografických štúdiách do polovice 20. storočia

IV

Хроника Chronicle

- Кринка Баковић, Клуб студената етнологије и антропологије* 715–717
двадесет година касније: нове генерације и стари изазови
током пандемије

Седмо поглавље *Најинтересантније етнолошке, лингвистичке, социолошке и антрополошко-географске студије – у српској науци новог времена* (стр. 371–374) једним делом упућује на историју ромологије као научне области, а осим тога помаже у разумевању српске и светске научне климе. Како приређивач истиче (стр. 371), „српска ромологија се развијала и укључивала у европске и светске токове и парадигме пратећи кључне теме, које је за собом оставило наслеђе с краја 19. и почетка 20. века, са другачијих теоријско-методолошких позиција, али уводећи и потпуно нове“. Ђорђевићевим трагом настављена су истраживања ромских заједница у Србији, утрла су пут савременим истраживањима Рома, диференцирајући се на дисциплинарно различите области.

У концизном закључку ауторског текста приређивача (стр. 373–374) истиче се да су Ђорђевићева фокусираност на порекло, имена, постојбину, антрополошке особине, језик, веру и територијалну распрострањеност, посвећеност и проучавање разних врста извора, упућеност у релевантну ромолошку литературу, представљање нове и богате грађе – нека од обележја његовог научног рада. Ђорђевићев теоријско-методолошки приступ суочио се и са научним оспоравањима, али неоспорно сведочи о историји развоја појединачних научних области. Ђорђевић је без сумње један од првих који је српској науци представио истраживања ромског становништва, а то је чинио примењујући научне принципе. Иако дискутабилно из позиције савремених научних приступа, у многим и бројним аспектима Ђорђевићево дело је још увек значајна и незаобилазна основа проучавања Рома из перспективе фолклористике, лингвистике, етнологије, историје етничитета итд.

Светлана Ћирковић

Tatiana Bužeková, Mágia a čarodejníctvo v etnografických štúdiách do polovice 20. storočia

[Магија и врачање у етнографским студијама до половине 20. века]

АКА Media, Edicija Prameň, Bratislava 2019, 371 str.

Опсежна монографија Татјане Бужекове (Tatiana Bužeková), професорке на Катедри за етнологију и музеологију Филозофског факултета Универзитета Коменског у Братислави, пружа минуциозно урађену систематизацију и преглед најутицајнијих етнографских студија магијских представа и пракси у Великој Британији, Француској, Немачкој, Сједињеним Америчким Државама, Русији и Словачкој и то у периоду од половине 19. до половине 20. века. Почетна тачка изабраног временског периода везана је за успостављање социокултурне антропологије као научне дисциплине у Великој Британији, а на политичком плану са конституисањем модерних нација у Европи. На крају постављеног временског интервала – половином 20. века – долази до глобалне трансформације која се одражава и на кретања у науци. У западним земљама распад колонијалног система мења фокус и предмет антрополошких истраживања, док у већини земаља Источне и Средње Европе, укључујући и Словачку, постаје доминантна идеологија марксизма-лењинизма.

Магија је једна од основних тема етнографских истраживања, посебно у периоду који је ауторка издвојила за анализу. Истраживачки приступи магији показују преломне моменте развоја етнологије и антропологије у поменутих земљама. Изабране и анализирани етнографске студије показују базичне идеје првих етнолошких и антрополошких теоријских праваца, али и начин на који се у различитим земљама и временским периодима поимао најчешћи предмет проучавања етнологије, антропологије и фолклористике. У Предговору (стр. 11–13) и Уводу (стр. 15–28) ауторка објашњава да је магија универзални социокултурни феномен, заступљен у свим друштвима у прошлости, као и у садашњости. Будући да је магија углавном истраживана у оквирима студија религије, ауторка детаљно објашњава методолошки агностицизам (стр. 22).

Структура књиге одражава две основне линије анализе: 1. развој научних традиција у конкретним земљама; 2. развој теоријских приступа са посебним фокусом на најзначајније представнике у оквирима поменутих научних традиција. Књига се састоји из седам поглавља од којих је свако од њих посвећено расветљавању магијских представа и пракси у академским традицијама горе поменутих земаља.

Прво поглавље *Магија и мишљење* (стр. 29–50) посвећено је еволуционизму, првом теоријском правцу у британској антропологији, насталом у условима моћне колонијалне империје 70-тих година 19. века, и усмереном на „друге“, не-западне припаднике колоније. Друго поглавље *Магија и друштво* (стр. 51–84) разматра рад француске социолошке школе и њених експликација „примитивног менталитета“. Следи треће поглавље насловљено *Магија и функције* (стр. 85–128). У овом поглављу Татјана Бужекова детаљно анализира рад британских антрополога који су засновали функционализам. Тада је дошло до радикалних промена у методологији антрополошких истраживања – дуготрајан боровак у заједници постаје стандард социокултурне антропологије. Поглавље се завршава анализом једне од најзначајнијих и најутицајнијих студија магије – Еванс-Причардовим (Edward E. Evans-Pritchard) делом *Witchcraft, Oracles, and Magic among the Azande* (1937). У четвртном поглављу, насловљеном *Магија и митологија* (стр. 129–182), ауторка разматра истраживања магијске праксе и фолклора која су истраживачи обављали у оквирима своје државе и то у три области – земљама немачког говорног подручја, Русији и Словачкој. Овакав избор подручја ауторка објашњава њиховим заједничким коренима у немачком романтизму. У овом поглављу указано је на повезаност фолклористике и политичких покрета посматраног периода; фолклор је имао важну улогу и конструисању нације. Пето поглавље *Магија и психологија* (стр. 183–230) фокусирано је на проучавање магије и враџбина у Сједињеним Америчким Државама, где су корени научних традиција у значајној мери такође били везани за немачки романтизам. Са друге стране, и америчка антропологија, слично као антропологија у Великој Британији, бавила се истраживањима „других“ – углавном Индијанаца, а у проучавањима примењивала је теоријске приступе психологије. У шестом поглављу, које носи назив *Магија и народ* (стр. 231–282), Бужекова приказује две линије развоја руске етнографије, које су биле усмерене на магијска веровања и праксе словенских и несловенских народа руске империје. Она описује идеолошку промену која је настала након Октобарске револуције 1917. године, а која је довела до формирања Совјетске етнографске школе. Последње седмо поглавље *Магија и фолклор* (стр. 284–325) посвећено је историји

етнографије у Словачкој. Етнографија у Словачкој је од краја 19. века имала дескриптивни карактер, али од 30-тих година 20. века она је била под утицајима структурализма. Тада је дошло до промена у теоријским приступима етнографије, које, међутим, нису трајале дуго. Крајем 40-тих година 20. века комунистички режим је утицао на доминацију теоријско-идеолошке платформе Совјетске етнографске школе.

Свако поглавље почиње уводом у коме ауторка објашњава историјски и политички контекст настанка академских институција, теоријских приступа и најутицајнијих представника. Текст има два нивоа: главни текст и „прозоре“, који заправо представљају својеврстан речник кључних појмова и биографија најутицајнијих аутора. Појмови попут етнологије, антропологије, етнографије, фолклористике, агностицизма, просветитељства, етноцентризма, анимизма, табуа, тотемизма, емик/етик перспективе, епистемиологије, мита, митологије, пангерманизма, панславизма, расе, културног релативизма, руског формализма и др. подробно су размотрени у контексту историје науке. Овај својеврстан речник кључних појмова изванредно прати и употпуњује главни текст, а може се читати и независно од њега.

У Завршним разматрањима (стр. 328–337) ауторка указује на то да ако би се употребила метафора музике, развој етнолошких и антрополошких приступа би се могао представити не као скуп разнородних мелодија, већ као симфонија у којој се поједине музичке теме сливају у импресивно комплексну целину, понекад понављану у новом облику, свиране различитим инструментима, али увек међусобно повезане и условљене. Овакав поглед на теорије је могућ само уколико пратимо њихов настанак, развој и интеракцију. Универзални феномени као што су магија и врачање, који представљају једну од базичних тема у различитим теоријским приступима, омогућују овакву перспективу – закључује Татјана Бужекова.

Монографија *Mágia a čarodejníctvo v etnografických štúdiách do polovice 20. storočia* прати и детаљно обрађује једну тему у већем броју академских традиција и усмерења. Узорно је структурирана, написана питким и јасним стилем, и комплетирана именским и предметним регистрима на крају. Књига представља јединствено вредан допринос студијама религије, али и историји и методологији етнологије и антропологије.

Сања Златановић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Три пута годишње. – Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242